

In memoriam: Raymond Boudon

MARKO LUCIĆ

Raymond Boudon (Pariz, 27. siječnja 1934 – Pariz, 10. travnja 2013) “jedan je od najpoznatijih francuskih sociologa u razdoblju od sedam-desetih godina 20. stoljeća do danas i zato ga se uvijek stavlja uz bok takvih imena kao što su Raymond Aron, Henri Mendras, Alan Touraine, Edgar Morin, Michel Crozier, Michel Wieviorka i Pierre Bourdieu. Dapače, po odjecima i referencijama izvan frankofonskog sociološkog kruga, osobito u američkoj sociološkoj recepciji, on čak nadmašuje navedene autore i možda mu je, u tom pogledu, ravan samo P. Bourdieu” (Kalanj, pogovor u : Boudon, 2012: 140). Nema se što puno dodati ovome, osim nekoliko referencijalnih, u ovakvom tekstu nužno površnih odrednica njegova rada koji već desetljećima nadahnjuje sociologe. Riječima Raymonda Arona, Raymond Boudon bio je “otok (*metodološki individualističke, op. a.*) američke sociologije na francuskom teritoriju” (navedeno u: Boudon, 2012: 19) s neskriveno znanstvenim, netko bi rekao pozitivističkim, ambicijama, i to je ostao za vrijeme i nakon očaravajućeg zenita Bourdieuova hrabrog, specifičnog strukturalnodeterminističkog sociološkog projekta u polju proizvodnje znanja u sociologiji. Kao i sva velika imena, dakle kao i sam Bourdieu kojemu se (uvijek suzdržano) suprotstavljao, Boudon je smjerao ustoličavanju atributa svog znanstvenog gledišta na položaj “imanentno sociološkog”. Jedina prihvatljiva sociologija za njega je ona koja na temelju razumijevanja djelovanja individua, odnosno značenja koja tom djelovanju pridaju individue, objašnjava kolektivne fenomene, kao što su nejednakost u obrazovanju, kolektivna vjerovanja, učinak reklama, (ne)učinkovitost socijalne politike te politika i ideologija na nekom teritoriju u nekom povijesnom trenutku (v. autorsku bibliografiju u Boudon, 2012). Polazeći od “oca utemeljitelja”, M. Webera, Boudon je vrlo ozbiljno shvatio imperativ razumijevajuće sociologije, time ultimativno i odstupivši od imperativa matematičke jednostavnosti poimanja ljudskog djelovanja, koja, tako se čini, prožima sociološke istraživačke programe s engleskog govornog područja. Poput svojih kolega s druge strane Atlantika, a manje u skladu s jednim drugim Weberovim imperativom, onim vrijednosne neutralnosti u proučavanju odabranih problema, Boudon se nije libio direktnog vezivanja svojih znanstvenih zaključaka (ali ne

i istraživanja samog) sa svojim liberalnim uvjerenjima, osobito kad je o riječ o preporukama javnih politika. Čak je predložio vrlo konkretan nacrt rekonstrukcije francuskog obrazovnog sustava. Međutim čini se da je njegovo poimanje ljudske racionalnosti umnogome raskinulo s neoklasičnom, usko utilitarnom koncepcijom ljudskog djelovanja, “motorom-pokretačem” ambicija velikog dijela američke sociologije, a to je ona sociologija koja eksplicitno ili implicitno vjeruje u bitnu konačnost znanstvene spoznaje o društvu. Uzevši u obzir svu kompleksnost ljudskog djelovanja u historijski zadanom normativnom okruženju, Boudonova koncepcija ljudske racionalnosti koja je temelj svega društvenoga uvijek je otvorena za nove interpretativne momente u svakom danom slučaju, dolazeći tako neočekivano blizu postmodernističkom zaokretu i propitujući inače nepropitivane pretpostavke o tome što su interes, racionalnost i ljudsko raspolaganje sredstvima u svrhu postizanja cilja. Boudon se nije libio prepoznavanja vlastitog znanstvenog uvjerenja u “posvećenim” klasicima, nalazeći npr. u općepriznato “kolektivistički” orijentiranog klasika Durkheima elemente metodološkog individualizma. Riječ je o racionalnim motivacijama protestanata i neoženjenih za samoubojstvo, gdje je racionalnost zadana partikularnim društvenim normama, Bourdieu bi vjerojatno rekao habitusom. I u Adama Smitha, slavljelog povijesnog protagonista ekonomijskog pogleda na čovjeka i društvo, Boudon je nalazio zametke po njemu jedine ispravne društvene znanosti, stavivši na stranu *homo oeconomicusa* naprimjer tako što je u Smithovom tumačenju jednakih nadnica rudara i vojnika u ratu prepoznao *mainstream* ekonomskoj znanosti toliko nesvojstveno uvažavanje utjecaja društvenih normi “časti”. Upravo kroz maksimalnu otvorenost spram konceptualiziranja tipičnog ljudskog djelovanja u nekom vremenu, Boudon kao da dolazi opasno blizu onoga čega se formulaično grozio – do “mračnih sila” strukture koje ravnaju životom ljudi i društava. Napokon, u posljednjoj rečenici svoje intelektualne autobiografije Boudon poput sociološkog Fausta konačno i gotovo magijski neraskidivo aporiji “individualno – kolektivno” u društvenim znanostima pridaje karakteristiku vječno neriješenog, ali i vječno nadahnjujućeg problema: u istini da su kolektivni fenomeni željeni i neželjeni, pozitivni i negativni učinci individualnih racionalnih djelovanja “prebiva čitava Mefistova osobnost”.

LITERATURA

- Boudon, R. (2012) Sociologija kao znanost. Prijevod i pogovor: Rade Kalanj. Zagreb: Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo